

УДК 343.98

JEL classification: C83, G14, G18, K42,
N24

Олександра ВАСИЛЬЧИШИН

*доктор економічних наук, професор,
кафедра кримінального права і процесу,
економічної безпеки та правоохоронної
діяльності,*

*Західноукраїнський національний
університет, Україна*

ORCID ID: 0000-0002-9948-5532

Володимир ТИТОР

*викладач,
кафедра податків та фіскальної політики,
Західноукраїнський національний
університет, Україна*

ORCID ID: 0000-0002-2039-3716

Анастасія ЦАР

*Західноукраїнський національний
університет, Україна*

© Олександра Васильчишин,
Володимир Титор,
Анастасія Цар, 2020

Отримано: 20.01.2020 р.
Прорецензовано: 12.02.2020 р.
Рекомендовано до друку: 26.02.2020 р.
Опубліковано: 28.02.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Олександра Васильчишин (Україна)
Володимир Титор (Україна)
Анастасія Цар (Україна)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

АНОТАЦІЯ

В статті розглянуто зарубіжний досвід здійснення розслідування фінансових злочинів на прикладі таких країн як Сполучені Штати Америки, Польщі, Іспанії, Канади, Франції. Досліджено вплив фінансових злочинів на функціонування й розбудову держави, а також визначено особливості протидії та боротьби із відмиванням коштів у цих країнах. Охарактеризовано діяльність Державної служби фінансового моніторингу щодо виявлення й опрацювання інформації ризикових фінансових операцій та співпраця її із іноземними підрозділами фінансових розслідувань. Визначено найбільш популярні країни у яких знаходяться суб'єкти із підозрілою репутацією щодо здійснення фінансових операцій. Також визначено, що легалізація злочинних доходів – це фінансовий злочин, що посягає на встановлений порядок здійснення фінансових операцій, а отже, й на національні інтереси держави.

Васильчишин О., Титор В., Цар А. Імплементация зарубежного опыта щодо розслідування фінансових злочинів. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 2. С. 17-23.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.02.017>

Ключові слова: фінансовий злочин; фінансове розслідування; фіскальні служби; тіньова економіка; економічна безпека.

UDC 343.98

JEL classification: C83, G14, G18, K42,
N24

Oleksandra VASYLCHYSHYN

*Doctor of Economic Sciences,
Professor,
Department of Criminal Law and Procedure,
Economic Security and Law Enforcement,
West Ukrainian National University, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-9948-5532*

Volodymyr TYTOR

*Lecturer,
Department of Taxes and Fiscal Policy,
West Ukrainian National University, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-2039-3716*

Anastasiia TSAR

West Ukrainian National University, Ukraine

© Oleksandra Vasylychshyn, Volodymyr Tytor,
Anastasiia Tsar, 2020

Received: 20.01.2020

Revised: 12.02.2020

Accepted: 26.02.2020

Online publication date: 28.02.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Oleksandra Vasylychshyn (Ukraine)
Volodymyr Tytor (Ukraine)
Anastasiia Tsar (Ukraine)

IMPLEMENTATION OF FOREIGN EXPERIENCE ON THE INVESTIGATION OF FINANCIAL CRIMES

ABSTRACT

The article considers foreign experience in the investigation of financial crimes on the example of such countries as the United States, Poland, Spain, Canada, France. The influence of financial crimes on the functioning and development of the state has been studied, and the peculiarities of counteracting and combating money laundering in these countries have been determined. The activity of the State Financial Monitoring Service on detection and processing of information of risky financial transactions and its cooperation with foreign divisions of financial investigations is described. The most popular countries in which there are entities with a suspicious reputation for financial transactions are identified. It is also determined that the legalization of criminal proceeds is a financial crime that encroaches on the established procedure for conducting financial transactions, and hence on the national interests of the state.

Vasylychshyn, O., Tytor, V., & Tsar, A. (2020). Implementation of foreign experience in the investigation of financial crimes. *Economic analysis*, 30 (2), 17-23.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.02.017>

Keywords: financial crime; financial investigation; fiscal services; shadow economy; economic security.

Вступ

Грунтовне вивчення та запровадження позитивного зарубіжного досвіду є дуже важливим для встановлення власної моделі ролі нашої держави в регулюванні питань фінансово-економічної безпеки. Досвід таких країн, як Австрія, Грузія, Італія, Польща, США та інших показує, що в державі може ефективно працювати єдиний орган по боротьбі з правопорушеннями у сфері фінансів та протидії економічних злочинів. Створення єдиного правоохоронного органу зі спеціалізацією на розслідуванні фінансових злочинів є досить поширеною практикою серед розвинених країн, а тому потребує детального дослідження та виокреслення позитивних практик для України.

У науковій літературі приділяється багато уваги фінансовим злочинам, інституціям що їх виявляють й розслідують, а також спричинення цими злочинами згубних наслідків щодо забезпечення національної безпеки держави. Зокрема, Г. Катамадзе наголошує у своїх працях про необхідність створення єдиної інституції, яка б займалася фінансовими злочинами й характеризувалася переходом від каральних функцій до функцій аналітики та розслідування з чітким визначенням основних завдань та компетенції внаслідок чого влада буде здатна повернути довіру суспільства до державних органів [1; 2; 3]. Результати дослідження основ розслідувань фінансових злочинів у правоохоронних органах відобразилися у працях С. Чернявського, О. Користіна, В. Некрасова, Л. Герасименко, А. Чубенко [4]. Проблеми функціонування системи заходів щодо протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму як згубних наслідків фінансових злочинів висвітлено у працях С. Єгоричевої, В. Коваленко, О. Тихонова [5; 6; 7]. Проте питання необхідності створення єдиної інституції, підслідністю якої були б фінансові злочини, та дієвості заходів протидії та розслідування фінансових злочинів вимагає дослідження даного питання із врахуванням досвіду зарубіжних країн задля забезпечення належного рівня фінансової безпеки як складової національної безпеки України.

Мета статті

Головною метою цієї роботи є визначення особливостей здійснення розслідування фінансових злочинів у зарубіжних країнах для формування дієвих практик для України задля забезпечення належного рівня економічної безпеки держави як складової її національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Стратегія європейської інтеграції України спирається на об'єктивні передумови та сучасні глобалізаційні процеси з їх перевагами та загрозами. Це обумовлює необхідність вироблення ефективних напрямків її реалізації. Саме в контексті державних стратегічних євроінтеграційних прагнень набуває особливої актуальності питання забезпечення економічного зростання України, ефективності та конкурентоспроможності фінансової системи, зокрема податкової системи, яка не лише виконує функцію головного джерела наповнення бюджетів усіх рівнів, а й відіграє провідну роль у державному регулюванні забезпечення економічної безпеки ефективно застосовуючи податкові важелі й узгоджуючи фіскальну політику із іншими політиками, зокрема монетарною, інвестиційною, тощо. Крім того, стратегічними цілями податкової реформи сьогодні є підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізація тіньового сектору; активізація інвестиційних процесів в економіці; простота та зрозумілість податкових норм для суб'єктів господарювання; адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу; автоматизація процесів оподаткування із застосуванням сучасних технологій.

Зауважимо, що в Україні Державна фіскальна служба України (ДФС) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - єдиний внесок), державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску. Основними завданнями ДФС є реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в

іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів [8].

Отже, досудове розслідування злочинів у податковій сфері за підслідністю на сьогоднішній день відноситься до повноважень підрозділів ДФС відповідно до прописаних у п. 4 Положення «Про Державну фіскальну службу» [8] завдань, зокрема: провадить відповідно до закону оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, а також вживає заходів до відшкодування завданих державі збитків; здійснює розшук осіб, які переходять від слідства та суду за кримінальні правопорушення у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах; вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму тощо. Звісно, що в окремих питаннях у ході досудового розслідування фінансових злочинів у фіскальній сфері в залежності від особливостей виявленого злочину ДФС передає розслідування певних злочинів за підслідністю їй у Службу безпеки України, й Національне антикорупційне бюро України, й Національну поліцію. Тобто, в Україні на сьогодні розслідуванням злочинів, що спрямовані проти інтересів держави у фіскальній сфері та й у суміжних сферах, займаються такі інституції: Податкова міліція, Департамент захисту економіки Національної поліції, Департамент контррозвідального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України, Слідчі органи прокуратури (які де-юре втратили ці повноваження, але продовжують здійснювати слідчі функції), Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідування.

Наявність різних органів, наділених повноваженнями здійснювати розслідування фінансових злочинів, призводить до виникнення проблемних питань, пов'язаних із розмежуванням компетенції, здійсненням взаємодії, визначенням відповідальності, що в підсумку спричиняє виникнення конфліктів щодо підслідності. Як наслідок, це створює небезпеку визнання недопустимими доказів, зібраних із порушенням правил підслідності. Така розпорошеність є однією із підстав створення єдиного органу, інституції щодо розслідування економічних злочинів у тому числі й фінансових злочинів у фіскальній сфері як це практикується у є зарубіжних країнах.

Нагадаємо, що фінансові розслідування – це засоби виявлення та попередження різноманітних зловживань, пов'язаних з ухиленням від сплати податків, шахрайством, корупційними проявами тощо. Метою здійснення фінансових розслідувань є протидія легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, а також незаконному виведенню грошових коштів за межі країни, що негативно позначається на економіці та порушує економічну безпеку держави. Основним завданням державних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, є забезпечення економічної безпеки держави, профілактика, виявлення й попередження злочинів та адміністративних правопорушень, учинених в економічній сфері, у тому числі корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, тощо.

Серед усіх органів, які в США залучені до фінансових розслідувань, особливу увагу привертає Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network, FinCEN). Сьогодні FinCEN є інформаційно-аналітичним центром, який збирає, обробляє, аналізує та класифікує фінансову інформацію, а потім передає її компетентним органам. FinCEN має розгалужені джерела інформації, що дає змогу ефективно аналізувати значний масив інформації. Зокрема, Управління має доступ до інформації Агентства національної безпеки (АНБ), що має важливе значення для продуктивних фінансових розслідувань, адже АНБ може перехоплювати інформацію, що передається цифровими засобами в США та за їх межами. У 1992 році FinCEN уклало угоду з Tracfin – Комітетом з обробки розвідувальної інформації та боротьби з нелегальними мережами фінансових установ, створеним при Міністерстві фінансів Франції. Потім FinCEN підписало угоду з Національним управлінням кримінальної інформації Великої Британії (National Criminal Intelligence Network, NCIN), австралійською організацією AUSTRAC та іншими аналогічними структурами розвинених країн. У FinCEN сформовано та постійно поповнюються такі бази даних:

1) база даних фінансової інформації (Financial Database, FDB), у якій зосереджена вся фінансова звітність, що надається банками та фінансовими установами США в державні контрольні органи, а саме: декларації про проведені операції з сумами, що перевищують порогові значення; декларації про фінансові операції в казино (Currency Transaction Reports by Casinos, CTRC); декларації про рахунки в кредитних організаціях, наявних за кордоном (Reports of Foreign Bank and Financial Accounts); декларації про грошові надходження (цю

декларацію подають до американського казначейства всі, у кого разові надходження на рахунок готівки від комерційної або професійної діяльності перевищують порогові значення). Крім перелічених документів, FDB містить звіти про всі підозрілі транзакції і міжнародні переклади, а також форми щодо передачі справ на розгляд до органів поліції, які заповнюються FinCEN після підтвердження незаконних дій фінансових установ;

2) база приватних даних (містить відомості про корпоративну та приватну власність. Її джерелом є переважно бази даних комерційних аналітичних центрів і спеціалізованих служб, а також інформація Митної служби та Служби внутрішніх доходів США);

3) картотека судових справ правоохоронних органів США. У картотеці судових справ правоохоронних органів США зберігаються дані на всіх осіб, які потрапляли в поле зору американських правоохоронних органів. У разі, якщо хто-небудь з них стає суб'єктом конкретного правопорушення, FinCEN може надати зацікавленим відомствам досить повну інформацію про нього [9].

Основним нормативним актом у сфері протидії відмиванню коштів у Польщі є закон від 16 листопада 2000 р. "Про протидію відмиванню грошей та фінансуванню тероризму". Уповноваженим органом Польщі в системі державного фінансового моніторингу є Генеральний інспектор фінансової інформації (Generalny Inspektor Informacji Finansowej – GIIF), підпорядкований Міністерству фінансів. Мета GIIF – отримання, збирання, обробка та аналіз інформації для запобігання легалізації активів незаконного або невизначеного походження, та запобігання фінансуванню тероризму [10]. Крім фінансових інститутів, суб'єктами фінансового моніторингу виступають також юристи, аудитори, податкові консультанти, установи, чия діяльність пов'язана з електронними платежами, іноземні юристи, які надають правову допомогу на незалежній основі, посередники у бізнесі з нерухомістю, юридичні радники, що практикують за межами трудових відносин. Вони мають інформувати GIIF про операції, для проведення яких використовуються засоби, що, ймовірно, походять від незаконних або невизначених джерел незалежно від вартості і характеру операції.

Основним нормативним актом у сфері протидії відмиванню коштів у Канаді є закон "Про протидію відмиванню незаконних коштів та фінансуванню тероризму". Серед суб'єктів фінансового моніторингу – іноземні банки, кредитні спілки та страхові компанії, що здійснюють свою діяльність на території Канади; фізичні та юридичні особи, що виступають посередниками при здійсненні операцій з цінними паперами та іншими

фінансовими інструментами, управляють портфелем інвестицій, надають консультаційні послуги; фізичні та юридичні особи, які здійснюють операції з іноземною валютою, перекази грошових коштів або перекази активів за допомогою будь-яких засобів через будь-яку особу або через електронні засоби перерахування коштів, видачу та погашення грошових переводів. Підрозділом фінансової розвідки є Канадський центр з аналізу фінансових операцій та звітів, що підпорядковується Міністерству фінансів Канади. Метою діяльності FINTRAC є сприяння громадській безпеці Канади і захист цілісності фінансової системи країни шляхом виявлення та запобігання легалізації доходів і фінансування тероризму.

Основні функції FINTRAC відображаються у збиранні та аналізі повідомлень про підозрілі операції від канадських фінансових інститутів; методологічній допомозі суб'єктам фінансового моніторингу щодо ведення обліку та звітності; наданні інформації правоохоронним органам за наявності підстав розглядати операції як такі, що спрямовані на легалізацію коштів, отриманих незаконним шляхом та сприянні обізнаності населення щодо питань, пов'язаних із протидією легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом [10].

В Іспанії основним нормативним актом у сфері протидії легалізації коштів, отриманих незаконно, є закон від 29 грудня 1993 р. № 19/1993 "Про певні заходи проти відмивання незаконних доходів" (On determined preventive measures against money laundering). Уповноваженим органом Іспанії в системі державного фінансового моніторингу є Комісія з протидії відмиванню грошових коштів. Серед суб'єктів фінансового моніторингу слід зазначити аудиторів, бухгалтерів та податкових консультантів; організації, що здійснюють продаж антикваріату та предметів мистецтва. Суб'єкти фінансового моніторингу зобов'язані надавати інформацію підрозділу фінансової розвідки про операції у випадку, якщо вони пов'язані з передачею готівкових коштів, чеків або інших документів на пред'явника, а також про операції з резидентами офшорних юрисдикцій на суму, що перевищує 30 тис. євро. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу в Іспанії складає від шести місяців до шести років позбавлення волі. При порушеннях обов'язків щодо виявлення незвичних операцій на фінансового посередника може бути накладено штраф на суму до 5% від його установчого капіталу та позбавлення ліцензії на здійснення діяльності. Для фізичних осіб відповідальність може полягати ще й у стягненні штрафу, а й в забороні займати визначені керуючі посади до 10 років [10].

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність у сфері фінансового моніторингу у Франції, є закон від 12 липня 1990 р. № 90-614 “Про участь фінансових інститутів у боротьбі з відмиванням грошей від незаконного обігу наркотиків” та Валютно-фінансовий кодекс. Уповноваженим органом у сфері фінансового моніторингу є Обробка інформації та дії проти незаконних фінансових мереж (Traitement du Renseignement et Action contre les Circuits FINANCIERS clandestins – TRACFIN), що є агентством французького Міністерства фінансів. TRACFIN, як підрозділу фінансової розвідки, парламентом доручено три основних завдання:

- прийом і захист інформації про незаконні фінансові мережі та операції, які могли б бути спрямовані на фінансування тероризму і відмивання незаконно отриманих коштів;
- аналіз і обробка фінансової інформації, отриманої від суб'єктів первинного фінансового моніторингу; - передача інформації до судової влади, митних та податкових органів. TRACFIN також здійснює свою діяльність шляхом обміну інформацією з іншими державними органами, які входять у систему фінансового моніторингу у Франції: Центральний офіс по боротьбі з великими фінансовими злочинами (Office central de repression de la grande delinquance financiere), органами пруденційного нагляду, місцевою владою [10]. Інформацію до TRACFIN про фінансові операції мають направляти всі фінансові посередники, пункти обміну, казино, посередники у сфері нерухомості, адвокати, юристи, бухгалтери та аудиторі.

Слід зауважити, що в Україні Держфінмоніторинг на постійній основі здійснюється міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним

шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Так, протягом 2003-2018 років, між Держфінмоніторингом та більш ніж 150 підрозділами фінансових розслідувань іноземних держав, здійснювався обмін фінансовою інформацією, яка може бути пов'язана з протиправною діяльністю. Також, протягом 2003-2018 років, Держфінмоніторингом направлено 7252 запити до ПФР іноземних держав та отримано 6697 відповідей. Із усіх зарубіжних країн з якими здійснюються фінансові операції саме ризиковими операціями, а точніше наявність суб'єктів у цих країнах через які здійснюються фінансові правопорушення є: Британські Віргінські Острови; Великобританія; Кіпр; Латвія; Литва; Польща; Чехія; Чорногорія. Підвищення уваги потребують також операції проведені через чи із залученням суб'єктів таких країн як: Російська Федерація; Швейцарія; Австрія; США; Нідерланди; Німеччина; Ліхтенштейн; Люксембург; Естонія.

Висновки

Таким чином, на сьогодні у США створена одна з найбільш ефективних систем протидії легалізації доходів й на наш погляд, це зумовлено насамперед тим, що США, маючи одну з провідних економік світу, володіють широкою мережею як кредитних організацій міжнародного рівня, так і кредитних організацій, що популярні більше на внутрішньому ринку США. Досліджуючи досвід Польщі, Канади, Іспанії, Франції, можна зробити висновок про те, що в даних країнах розроблений та запроваджений достатньо ефективний механізм боротьби з фінансовими злочинами, при цьому ефективні заходи щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, необхідно, на нашу думку, урахувати у практичній діяльності державних органів України, котрі покликані забезпечити економічну безпеку в державі як складову її національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Катамадзе Г. Навіщо Україні Служба фінансових розслідувань. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/20/662826>.
2. Катамадзе Г. Якщо негайно не створити Службу фінансових розслідувань, можуть настати лихі 90-ті. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/bl/og/654469.html>.
3. Катамадзе Г. Службу фінансових розслідувань треба створити найближчим часом! URL: <https://blog.liga.net/user/gkatamadze/article/36485>.
4. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні: метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
5. Єгоричева С. Б. Фінансова інклюдія в рамках системи протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Фінансовий простір. 2018. № 4. С. 80-90.
6. Коваленко В. В. Методичні підходи до реалізації етапів фінансового моніторингу. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1147/1/83.pdf>.

7. Тихонова О. В. Особливості фінансової злочинності у США в сучасних умовах. *Юридичний бюлетень*. Випуск 7. Ч. 2. 2018. С. 244-250.
8. Положення Кабінету міністрів України «Про Державну фіскальну службу» від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
9. Москаленко Н. В. Досвід США щодо побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/2698/1/2650_IR.pdf.
10. Борисенкова А. В. Системи державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Borisenkova.pdf>.
11. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Національна оцінка ризиків проведена за координації Державної служби фінансового моніторингу України за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. 2019. С. 250.

REFERENCES

1. Katamadze, H. (2020). Navishcho Ukraini Sluzhba finansovykh rozsliduvan'. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/20/662826>. [in Ukrainian].
2. Katamadze, H. (n.d.). Yakshcho nehayno ne stvoryty Sluzhbu finansovykh rozsliduvan', mozhut' nastaty lykhi 90-ti. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/654469.html>. [in Ukrainian].
3. Katamadze, H. (n.d.). Sluzhbu finansovykh rozsliduvan' treba stvoryty nayblyzhchym chasom! Retrieved from: <https://blog.liga.net/user/gkatamadze/article/36485>. [in Ukrainian].
4. *Finansovi rozsliduvannya u sferi protydyi lehalizatsiyi zlochynnykh dokhodiv v Ukraini*. (2017). Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav. [in Ukrainian].
5. Yehorycheva, S. B. (2018). Finansova inklyuziya v ramkakh systemy protydyi lehalizatsiyi zlochynnykh dokhodiv ta finansuvannyu teroryzmu. *Finansovyy prostr*, 4, 80-90. [in Ukrainian].
6. Kovalenko, V. V. (n.d.). Metodychni pidkhody do realizatsiyi etapiv finansovoho monitorynhu. Retrieved from: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1147/1/%83.pdf>. [in Ukrainian].
7. Tykhonova, O. V. (2018). Osoblyvosti finansovoyi zlochynnosti u SShA v suchasnykh umovakh. *Yurydychnyy byuletень*, 7(2), 244-250. [in Ukrainian].
8. Polozhennya Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro Derzhavnu fiskal'nu sluzhbu» vid 21 travnya 2014 r. # 236. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>. [in Ukrainian].
9. Moskalenko N. V. (n.d.). Dosvid SShA shchodo pobudovy systemy zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi dokhodiv, otrymanykh zlochynnym shlyakhom. Retrieved from: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/doc/2698/1/2650_IR.pdf. [in Ukrainian].
10. Borysenkova A. V. (n.d.). Systemy derzhavnoho finansovoho monitorynhu: zarubizhnyy dosvid. Retrieved from: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Borisenkova.pdf>. [in Ukrainian].
11. Zvit pro provedennya natsional'noyi otsinky ryzykiv u sferi zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, ta finansuvannyu teroryzmu. (2019). Natsional'na otsinka ryzykiv provedena za koordynatsiyi Derzhavnoyi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrainy za pidtrymky Koordynatora proektiv OBSYe v Ukraini. [in Ukrainian].